

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

За ринкових умов господарювання проблема фінансового забезпечення відтворення основних засобів набуває більшої актуальності. Погіршення якості основних засобів підприємств значною мірою спричиняють й економічні перетворення в країні. Становище ускладнюється тим, що необхідність оновлення основних засобів підприємств поєднується в кризовий період. Формування оптимальної структури джерел фінансування відтворення основних засобів є важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Тому одним з головних завдань управління підприємством є фінансове забезпечення процесу відтворення основних засобів, які у більшості вітчизняних підприємств зношені і потребують оновлення.

Відтворення основних засобів – це процес їх безперервного поновлення (відновлення). Відтворення буває просте та розширене. Просте відтворення основних засобів – це їх відновлення в тому самому обсязі, у якому вони були зношені та вибули. Розширене відтворення – це таке відтворення, яке передбачає розширення діючих основних засобів за рахунок збільшення їх кількості та поліпшення або придбання більш продуктивних та економічних основних засобів.

Важливе значення щодо формування належної структури джерел фінансового забезпечення потреб у відтворенні основних засобів відіграє система відповідних чинників: темпи зростання реалізації готової продукції, структура активів підприємства та їхній технічний стан, стан ринку основного капіталу, політика комерційних банків щодо відсотків за користування кредитами, суть стратегічних рішень щодо управління фінансовими ресурсами підприємства.

Висвітлення вказаних чинників обумовлене тим, що вони нададуть можливість проаналізувати комплекс критеріїв щодо різних аспектів діяльності підприємства та скласти обґрунтований висновок щодо реальних обсягів потреби у фінансових ресурсах, необхідних для відтворення основних засобів.

Фінансове забезпечення відтворювального процесу – це покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, які акумулювали суб'єкти господарювання і держава. Капітальні вкладення – це витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів. За допомогою капітальних вкладень здійснюється відтворення основних засобів.

Сформульовані принципи функціонування системи фінансового забезпечення дозволяють здійснювати відтворювальні процеси в конкретних умовах господарювання, а саме: комплексність системи фінансування; диверсифікація джерел фінансування; концентрація фінансових ресурсів; диференціація методів фінансування за стадіями інноваційного процесу; наукова обґрунтованість та правова захищеність механізмів фінансування; адаптивність і оперативність; чітка цільова орієнтація системи на швидке та ефективне впровадження інвестицій.

У науково-практичній літературі можна зустріти дві основних концепції трактування сутності та класифікації внутрішніх джерел фінансування відтворення основних засобів. Перший підхід зорієнтований на фінансові результати (прибуток), другий — на рух грошових потоків (амортизації, інвестицій). До внутрішніх джерел фінансування підприємств здебільшого відносять такі: чистий прибуток; амортизаційні відрахування. Дискусійними залишаються питання віднесення до внутрішніх джерел фінансування грошових надходжень від інвестиційної діяльності, зокрема, процентів, дивідендів, виручки від реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій тощо.

Для підприємств, які не мають можливості залучити кошти із зовнішніх фінансових джерел (через низьку кредитоспроможність чи інвестиційну привабливість, недостатнє кредитне забезпечення), внутрішнє фінансування є єдиним способом забезпечення фінансовими ресурсами. Однак суттєвою проблемою, яка при цьому виникає, є проблема контролю власниками за ефективним використанням фінансових ресурсів. Варто зазначити, що відповідно до чинного законодавства кошти засновників, інвестовані у капітал підприємства, прирівнюються до власних. Ці кошти, спрямовані за цільовим призначенням, не оподатковуються, і тому, практично нічим, не відрізняються від чистого прибутку. Амортизаційні відрахування відображають у грошовій формі вартість зносу основних засобів. Розглядаючи амортизаційні відрахування в контексті валового самофінансування, їх можна прирівнювати до валового прибутку. В цілому це справедливо, адже амортизаційні відрахування є відшкодованими раніше витраченими прибутками підприємства на створення і придбання позаобігових активів, які амортизуються.

Реінвестування прибутків у підприємство реалізується за кількома напрямками. Традиційним напрямком є створення за рахунок нерозподіленого прибутку фінансового резерву (резервного капіталу), що приєднується до капіталу підприємства (акціонерного товариства). Такі резерви створюються відповідно до чинного законодавства або засновницьких документів підприємства (товариства).

Проблема фінансування витрат підприємства на обслуговування капіталу не лежить на поверхні економічних процесів і тому вимагає належної уваги, оскільки їх рівень може мати негативний вплив на забезпечення розширення підприємств. У значній мірі це стосується зменшення оборотного капіталу, що є джерелом фінансових ресурсів, які можуть використовуватись більш продуктивно. Проявляється додатковий рівень затрат у різних площинах функціонування підприємства. Наприклад, інвестиції в основний капітал потребують фінансування витрат, пов'язаних з їх обслуговуванням.

Так, збільшивши свій майновий стан за рахунок введення в експлуатацію основних засобів підприємства, незалежно від рівня прибутковості, виникають або збільшуються відповідні зобов'язання щодо сплати податку за володіння рухомим (транспортними засобами) і нерухомим майном, а також плати за користування земельною ділянкою, на якій воно розміщене. За таких умов підприємство змушене узгоджувати, в першу чергу, напрямки використання амортизаційного фонду: фінансування інвестиційного проекту і фінансування витрат, пов'язаних із обслуговуванням володіння майновим комплексом. Обслуговування основного капіталу може перекладатись і на собівартість продукції. Експлуатація персональних комп'ютерів, засобів зв'язку, оргтехніки та аналогічних основних засобів, пов'язана із комплексом додаткових затрат (розхідні матеріали, оплата обслуговування апаратів тощо), в значній мірі чинить додаткове навантаження на собівартість товарної продукції.

Серед нетрадиційних форм фінансування відтворювальних процесів виробництва окреме місце посідає лізинг, який відкриває нові можливості для вирішення проблеми оновлення основних засобів. Зростання масштабів впровадження лізингових операцій в сучасних умовах зумовлено тим, що вони підвищують конкурентоздатність продукції, полегшують виплату податків та стають одним з прогресивних методів матеріально-технічного забезпечення виробництва. Саме на даному механізмі фінансування оновлення складу основних засобів акцентують свою увагу менеджери вищів рівнів, підкреслюючи, що фінансові умови лізингу є більш стабільними, ніж умови кредитних договорів: протягом всього строку дії договору відсоткові ставки залишаються незмінними, на відміну від кредитного договору, де відсоткові ставки за кредит періодично змінюються, залежно від кон'юнктури ринку банківських послуг.

Отже, як висновок зазначимо, що для фінансування відтворення основних засобів на наступні періоди діяльності підприємствам необхідно застосовувати: залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу основного капіталу; продаж (або здавання в оренду) обладнання, яке не використовується, збільшити обсяги реалізації продукції, знизити операційні витрати, які в найбільшій мірі спричинили зниження прибутку підприємства зі зниженням матеріальних витрат, прискорення процесу оновлення основних фондів. Цей напрямок здійснюється з метою скорочення часу між моментом сплати вартості основних фондів (або витрат на їх поліпшення) та надходженням амортизаційних відрахувань до підприємства у складі виручки.